

1899-04-21

AFSENDER

Emil Hannover

MODTAGER

Johan Rohde

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Datering i brev.

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

TRANSSKRIFTION

Kbh. d. 21 April 1899.

Kære gamle, bestandige Ven,
Tusind tak for det dejlig lange Brev.
Det var da omsider en Gang et virkeligt
Brev, saadant et, der er et stort Offer
fra den, der skriver det, men ogsaa en
tilsvarende stor Glæde for den, der modtager
det. Min Kone vil kunne bevidne, at
jeg har været meget rørt over det, og
fælles Venner vil kunne attestere, at
jeg har hovmodet mig af det til Gengæld
for, at de drillede mig i den lange Tid,
hvor de en Gang imellem fik en Smuk
Epistel fra Dem, men jeg ikke et Ord.
Snart kunde jo Been, snart Henrichsen
melde "Brev fra Rohde", og jeg var netop
begyndt at blive lidt sur, da De gjorde
alting godt igen med de 20 Sider og
tilmed med Løfte om mere.
Naa, jeg havde jo egentlig ikke nogen
Ret dertil, for jeg havde jo ikke skrevet,
selv. Til min Undskyldning herfra
maa dog tjene, at jeg ventede paa,
at De skulde gøre Begyndelsen. Da den
udeblev, tænkte jeg, De helst var fri
alligevel for meddelelser hjemmefra,
og at De tilkendegav dette med Tavshed,
[2]

paa samme Maade som Fru Willumsen,
fra hvem vi ikke har hørt et eneste
Ord, siden hun forlod München. Nu
har De jo rigtignok heller ikke bedt mig
om Brev, men jeg glæder mig saa meget
til Fortsættelsen af Deres, at jeg alene for
at faa den og faa den snart maa
minde Dem om Løftet med disse Linjer.
Forresten er det med noget af en daarlig
Samvittighed, jeg siger Dem Tak for Deres
Brev og beder om mere af samme gode

Slags; thi jeg har jo intet at byde
Dem til Gengæld. De kender Tilværelsen
herhjemme og ved, hvor rig den er paa
Smaating, og hvor fattig den er paa
noget af Betydning. Jeg kunde naturligvis
servere Dem adskilligt af den første
Kategori, men De er jo netop flygtet
for Smaatingene, og jeg vil ikke for-
følge Dem med dem. Til Smaatingene
regner jeg det allermeste af det, som
Føraarsudstillingerne har bragt. Dog
ikke alt. Der er paa den fri Udstilling
et Gaardinteriør af Hammershøj, og
det er i sin Art intet mindre end et
Mesterværk, saa fuldendt og lydeløst
som intet andet. Der er ogsaa smukke

[3]

Ting af Joakim Skovgaard og Johannes
Larsen og Syberg, og selv om jeg ikke kan
elske Fru Slott-Møllers Arbejder, saa
maa man iaa alligevel have Respekt
for dem. De er jo alt andet end Mesterværker,
alt andet end fuldendte og lydeløse; men
de aabner jo dog Perspektiver til en Personlig-
hed, som absolut er af de betydelige. Der er
et Par af hendes Billeder, som er fortalte
med et intensivt..., frygt... Liv og med
en dramatisk Kraft, der er al Ære værd,
og som jeg vilde vise al skyldig Hønnør,
selv om Karl Madsen ikke havde opildnet
mig til at forsvare dem ved at kalde dem
"det afskyeligste Skidt", han nogensinde har
set.

Om Charlottenborg Udstillingen har jeg
intet andet at meddele end det triste,
at Krøyers store Jagtbilled vistnok er det
tarveligste, han har malet. Det hævner
sig aabenbart at gøre "Luften" til sit
Specialstudium i Kunsten. Naar saa ikke
en Gang den er god, er der jo ikke meget

at se paa i Kunstværket.

Hvad mig selv angaar, har jeg tilbragt en meget stille Vinter, dygtyg optagen af Arbejde. Krohns langvarige Sygdom har givet mig en hel Del extra at gøre ved

[4]

Museet, og Resten af min Tid har jeg anvendt paa Forarbejder til min Bog om Constantin Hansen. Jeg savner Dem meget til at tale med om ham. De er, tror jeg, den eneste, der interesserer sig for ham. Den lille Prokurator, paa hvem man altid kan føle, hvad "Sekten" siger, foreholdt mig fornylig, at det var ikke noget at ofre sine bedste Aar paa, og han maa vel vide det! Been ser lidende ud, naar blot jeg nævner Constantin Hansens Navn, og om Christiansen vil jeg nu slet ikke tale. Han siger, at han kan ikke tænke paa ham uden at overfaldes af en Gaben. Om det samme var Tilfældet med mig, var mine Kæbeben forlængst blevne sprængte; thi han giver mig forfærdelig meget at bestille. Hver af hans 9 Børn har en Mappe med et Par Hundred Tegninger af ham, og jeg har kalkeret flere hundred af disse 2000 Tegninger. Desuden har han efterladt sig omtrent 100 Skitsebøger, og jeg har gjort Uddrag af 500 Breve. Alt dette foruden hans egentlige, uhyre Produktion. Af denne er jo næsten alt fra hans sidste 15 Aar,

[5]

hvor han bare arbejdede for at skaffe sig Brødet og malede legemsstore Portræter færdige paa 2-4 Dage, saa godt som værdiløst. Men i Katalogen skal jo de daarlige Billeder ligesaa

vel med, som de gode, og jeg skal opspore dem og se dem. De kan forstaa, at jeg i min Tanke meget haardnakket maa fastholde Bevidstheden om hans store og udmærkede Bedrifter for ikke sommetider at synes, at der intet Forhold er mellem det store Arbejde og Æmnet.

Noget trykker mig den Følelse, at naar Bogen en Gang er færdig, er der muligvis ingen der vil udgive den, end sige give mig noget for den. Naar De næste Aar forlader Kunstforeningen, er denne jo i Hænderne paa en Række Ignoranter + en Snob, der bare ikke snobber for mig. Med den kan det næppe nytte at regne længere, efter at Wandels Udsigter til at komme ind igen i Bestyrelsen er saa fuldstændig tilintetgjorte. Dog: var jeg ikke allerede med min Bog naaet ned til de Smaating, hvorom jeg ikke vilde underholde Dem, saa er jeg nu, hvor jeg taler om Kunstforeningens Forhold, i færd med at komme midt ind i dem.

[6]

Jeg drejer derfor i en Fart af for at tale om noget andet. Men naar jeg ikke skal tale om Constantin Hansen og dog skal meddele mig om det, der i Øjeblikket optager mig, hvad andet skulde jeg saa vel tale om end den forestaaende Begivenhed i mit Hjem. Dér ligger jo dog de eneste virkelige Forhaabninger, jeg har; men jo rigtignok ogsaa Frygten for at genopleve en Skuffelse som den i fjor. Maaske er det en Urimelighed, at jeg slet ikke vover at glæde mig. Men min Lykke over min lille Dreng i den korte Tid, jeg havde ham, var saa stor, at jeg

næsten ikke kan tænke mig at
skulle genopleve den for at beholde
den.

Nu, da jeg har snakket saa meget om
mig selv, vil jeg give det Udseende
af, at det blot er for at foregaa Dem
med et godt Exempel. Thi Deres udmærkede
Brev havde jo den store Fejl, at det
næsten intet meldte om Dem selv.
Jeg vil vide, hvad De maler paa, om
De er tilfreds med Deres Arbejde. Om

[7]

De, borte fra Hjemmet, ser lidt mindre
forpint ud, end da De var hjemme, om
De føler Dem lidt lykkeligere og lidt raskere
nu end før. De har den elskværdige Manér,
naar man taler med Dem, at lade, som
om alt var vel, og man trænger sig da
ikke ind paa Dem med Spørgsmaal. Men
skriftlig bør jeg nok vove mig frem med
saadanne, for saa ser jeg jo i hvert Fald ikke
et Ansigt, der, trods al Venlighed, meget tydeligt
udtrykker et: Lad mig om det; det rager
ingen. Hvor De nu ikke har Ret. Jeg synes
i hvert Fald, det rager mig i høj Grad; thi
det gør mig bitterlig ondt at se Dem trist.
Men jeg kommer i Tanker om,
at De jo i Deres Brev har vedkendt Dem
at være ved bedre Humør, og at Rejskuren
allerede begyndte at virke, da de passerede
Bernini's Triton. Om jeg husker den? Jeg
boede lige i Nærheden af den, og tænker
jeg paa Rom, er den det første, jeg ser for
mine Øjne. De satte Kulør paa mine
lidt afblegede Erindringer dernedefra ved
at skrive om dens "fine blaa Vandstraale
op imod den gule Luft". Det er jo med færrest
mulige Ord Roms Kolorit beskrevet.
Derimod er jeg slet ikke enig med
Dem i det, De siger om Neapel. Jeg husker

[8]

Byen bedst som den ses oppe fra Højderne,
fra S. Martino f.Ex., og jeg kender ikke et
skønnere Panorama (et hæsligt Ord, men
jeg véd intet bedre). Og Kørevejen fra Neapel
til Sorrent kunde være Vejen til Paradisets
Have. Dog vil jeg gjerne tro, at Sicilien
kan være endnu underfuldere, og den Natfart
over Middelhavet, De skildrer, misunder
jeg Dem at have oplevet. Jeg burde jo se at
komme til Italien igen; jeg burde gense
Rom og Pompeji, inden jeg skal skrive
om Constantin Hansens Forhold til Antiken.
Men jeg er jo bunden baade ved blide
Baand og ved Baand, som trykker, og
jeg har desuden ingen Penge. Jeg har i
sidstnævnte Henseende tilladt mig nogle
sorgløse Aar; men min Fremtid vil ikke
blive uden Bekymringer.
Gør mig nu den Glæde at fortsætte Deres
Breve og vær overbærende med det grumme
lidet, jeg kan sende Dem til Gengæld. De
maa nøjes med min Taknemlighed og
med den Bevidsthed, at De gør en god Gærning.
Lev vel fremdeles; vær paa Deres Post mod
Sygdom – for ikke at tale om Røvere –
og forfald ikke til at nyde i stedet for at
yde, saaledes som Tilfældet synes at være
med Malerne blandt Deres Rejsefæller.
Hils disse venligst og modtag selv fra
min Kone og mig de aller hjerteligste
Hilsener. Deres hengivne
Emil Hannover.

Kbhvn. d. 21 April 1899.

Kære gamle, bestandige Ven,

Tusind Tak for det dejlig lange Brev.
Det var da onsdag en Gang et virkelig
Brev, saadant et, der er et stort Offer
for den, der skriver det, men ogsaa en
tilsvarende stor Gæst for den, der modtager
det. Min Kone vil kunne bevise, at
jeg har været meget rørt over det, og
fælle Venner vil kunne attestere, at
jeg har havnset mig af det til Gengæld
for, at De drillede mig i den lange Tid,
hvor de en Gang imellem fik en Smule
Epistel fra Dem, men jeg ikke et Ord.
Snart hændte jo Breen, snart Henriksen
meldte „Brev fra Rohde“, og jeg var netop
begyndt at blive lidt sur. Da De gjorde
alting godt igen med de 20 Sider og
tilmed med Løfte om mere.

Naa, jeg havde jo egentlig ikke nogen
Ret dertil, for jeg havde jo ikke skrevet
selv. Til min Undskyldning herfor
maa dog tjene, at jeg ventede paa,
at De skulde gøre Beppeselsen. Da den
indblev, tænkte jeg, De helst var fri
alligevel for meddelelsen hjemme fra,
og at De tilkendsagav dette med Tavsheit,

paa samme Maade som Hr. Willmannen,
fra hvem vi ikke har hørt et eneste
Ord, siden hun forlod München. Nu
har De jo rigtignok heller ikke bedt mig
om Brev, men jeg glæder mig saa meget
til Fortsættelsen af Deres, at jeg alene for
at faa Dem og faa Dem snart maa
mind Dem om Løftet med disse Linjer.
Forresten er det med noget af en daarlige
Samvittighed, jeg siger Dem Tak for Deres
Brev og beder om mere af samme gode
Slags; thi jeg har jo intet at byde
Dem til Gengæld. De kunde Tilvorelses
herbygge og ved, hvor rig Dem er paa
Smøsting, og hvor fællig Dem er paa
noget af Belysning. Jeg kunde naturligvis
sætte Dem adskilleligt af den første
Kategori, men De er jo netop flygtet
for Smøstingene, og jeg vil ikke for-
følge Dem med Dem. Til Smøstingene
regner jeg det allermeste af det, som
Forsættelsestillingerne har bragt. Dog
ikke alt. Der er paa den fri Udstilling
et Gaardinteriør af Hammershøj, og
det er i sin Art intet mindre end et
Mesterwork, saa fulendt og lystløst
som intet andet. Der er ogsaa smukke

Ting af Joakim Skovgaard og Johannes
Larsen og Syberg, og selv om jeg ikke kan
elke den Slott-møllens Arbejde, saa
man man saa alligevel have Respekt
for dem. De er jo alt andet end Mesterværker,
alt andet end fuldendte og lydføre; men
de aabner jo dog Perspektiver til en Personlig-
hed, som absolut er af de betydelige. Der er
et Par af hendes Billeder, som er fortalte
med et intensivt, fyrgt Liv og med
en dramatisk Kraft, der er al Oere værd,
og som jeg vilde vise al skyldig Manner,
selv om Karl Madsen ikke havde opildnet
mig til at forsvare dem ved at kalde dem
"det afkyldte Skist", han iagenseende har
set.

Om Charlottenborg-Udstillingen har jeg
intet andet at meddele end det triste,
at Krügers store Jagtbillede vistnok er det
høveligste, han har malet. Det hænger
sig åbenbart at gøre "Lüften" til sit
Specialstudium i Künsten. Naar saa ikke
en Gang du er god, er du jo ikke meget
at se paa i Künstværket.

Hvad mig selv angaar, har jeg tilbragt
en meget stille Vinter, dygtig optagen
af Arbejde. Krohns langvarige Sygdom
har givet mig en hel Del extra at gøre vel

19.

Musket, og Resten af min Tid har
 jeg anvennt paa Forarbejdet til min Bog
 om Constantin Hansen. Jeg raader Dem
 meget til at tale med om ham. De er,
 tror jeg, den eneste, der interesserer sig
 for ham. Den lille Prokurator, paa
 hvem man altid kan føle, hvad Teksten
 siger, forholdt mig fornylig, at det var
 ikke noget at sige sine bedste Aar paa,
 og han maa vel vide det! Breen var
 lidende ist, naar blot jeg nævner
 Constantin Hansens Navn, og om
 Christiansen vil jeg nu slet ikke tale.
 Han siger, at han kan ikke tænke
 paa ham uden at overfaldes af en
 gabe. Om det samme var Tilfældet
 med mig, var mine Kæbeben forlængst
 bleve sprængte; thi han giver mig
 forferdelig meget at bestille. Hver af
 hans 9 Børn har en mappe med
 et Par Hundret Tegninger af ham, og
 jeg har halveret flere hundret af
 disse 2000 Tegninger. Deruden har
 han efterladt sig omtrent 100 Skitse-
 bøger, og jeg har gjort Udsag af 500
 Breve. Alt dette foruden hans egentlige,
 istyre Produktion. Af disse er jo
 næsten alt fra hans sidste 15 Aar,

hvor han bare arbejder for at skaffe
sig Brødet og maaler legemsstore
Portrætter færdige paa 2-4 Dage, saa
galt som vandiløst. Men i Katalogen
skal jo de daarlige Billeder ligesaa
vel med, som de gode, og is skal opspore
dem og se dem. De kan forstaa, at is
i min Tanke meget haardtnaakhet
maa fastholde Pevilstetheden om hans
stør og iindmærkede Beskrifter for ikke
samtidigt at synes, at der intet
forhold er mellem det store Arbejde
og Ommeget.

Noget trykte mig den Følelse, at naar
Bogen en Gang er færdig, er der muligvis
ingen der vil udgive den, end sig
give mig noget for den. Naar de næste
Aar forlader Kunstforeningen, er derne
jo i Hænderne paa en Række Ignorante
+ en Snob, der bare ikke snobber
for mig. Med den kan det neppe
nytte at regne længere, efter at Wandels
Udflygt til at komme ind igen i Be-
styrelsen er saa fuldstændig tilintetgjort.

Dag: var is ikke allerede med
min Bogen naaet ned til de Smaatings, hvorom
is ikke vilde indholde den, saa er is
nu, hvor is taler om Kunstforeningens
forhold, i færd med at komme mit ind i den.

høj Drejer derfor i en Fart af for at
tale om noget andet. Men naar jeg
ikke skal tale om Constantin Hansen
og dog skal meddele mig om det, der
i Øjeblikket optager mig, hvad andet
skulde jeg saa vel tale om end den
forestaandede Begivenhed i mit Hjem.
Der ligger jo dog de meste virkelige
forhaabninger, jeg har; men jo
rigtig nok ogsaa Frygten for at genopleve
en Skuffelse som den i fjor. Maaske er
det en Urimelighed, at jeg slet ikke
noget af glemte mig. Men min Lybte
over min lille Dreng i den korte Tid,
jeg havde ham, var saa stor, at jeg
næsten ikke kan tænke mig at
skulle genopleve den for at beholde
den.

Nu, da jeg har snakket saa meget om
mig selv, vil jeg give det Udseende
af, at det blot er for at foregaa Dem
med et godt Exempel. Thi Deres iedmarked
Brev havde jo den store Fejl, at det
næsten intet meldte om Dem selv.
Jeg vil vide, hvad de maaer paa, om
de er tilfreds med Ders Arbejde. Om

De, borte fra Hjemmet, ser lidt mindre
forpint ud, end da De var hjemme, om
De føler Dem lidt lysteligere og lidt raskere
nu end før. De har den elskværdige Manér,
naar man taler med Dem, at lad, som
om alt var vel, og man trænger sig da
ikke ind paa Dem med Spørgsmaal. Men
skriftlig kan jeg nok være mig frem med
raadgaver, for saa ser jeg jo i hvert Fald ikke
et Ansigt, der, trods al Venlighed, meget tydeligt
udtrykker et: Lad mig om det; det rager
ingen. Hvor De nu ikke har Ret. Jeg synes
i hvert Fald, det rager mig i høj Grad; thi
det gør mig bitterlig ondt at se Dem trist.

Men jeg kommer: Tænk om,
at De jo i Dens Brev har vist kendt Dem
at være vel borte Hjemmør, og at Rigsretten
allerede begynte at virke, da De passeret
Bernini's Triton. Om jeg tænker dem? Jeg
baed lige i Nærheden af Dem, og tænker
jeg paa Rom, er Dem det første, jeg ser for
mine Øjne. De satte Kuler paa mine
lidt afblegede Brevsninger dernede fra vel
at skrive om Dens fine blå Vandskrælle
op imod Den gyldne Luft. Det er jo ^{med} forment
møjlige Ord Roms Kolorit beskrevet.

Derimod er jeg ilet ikke enig med
Dem i det. De siger om Neapel, jeg tænker

Bogen bedst som den ses oppe fra Højlene,
fra S. Martino f. Ex., og jeg kender ikke et
skønnere Panorama (et herligt Ort, men
jag vil helst besøge). Og Kørevejen fra Neapel
til Sorrent kendt være Vejen til Paradisets
Havn. Dog vil jeg gerne tro, at Sicilien
kan være endnu underfuldere, og den Natfart
over Middelhavet, De skildrer, misundt
jeg Dem at have oplevet. Jeg håber jo se at
komme til Italien igen; jeg håber gense
Rom og Pompeji, inden jeg skal skrive
om Constantin Hansens Forhold til Antikken.
Men jeg er jo hånden baad vel blide
Baal og vel Baal, som Trøgten, og
jeg har desuden ingen Penge. Jeg har i
situationens Henseende tilladt mig nogle
sorgløse Aar; men min Fremtid vil ikke
blive uden Betryngninger.

Giv mig nu den Glæde at fortsætte Deres
Brev og vær overbærende med det grænse
løst, jeg kan sende Dem til Genjæst. De
maa nøjes med min Taknemlighed og
med den Bevidsthed, at De gør en god Gerning.
Lev vel fremdeles; vær paa Deres Post mod
Snydelse - for ikke at tale om Røveri -
og forfald ikke til at myrde i Stedet for at
ydre, saaledes som Tilfældet synes at være
med malerne blandt Deres Rejsesæller.
Hils disse venligt og modtag selv fra
min Kone og mig De aller hjerteligste
Hilsener.

Deres hengivne
Emil Hannover.